

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(Суми, 28 січня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

9. Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу у сфері державного регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг: Постанова Правління НБУ від 09.07.2021. № 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0074500-21>.

10. Ментух Н., Шевчук О. Захист прав споживачів фінансових послуг: досвід України та Європейського Союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 1. Т. 2. С. 58–62.

11. Офіційний сайт Асоціації юридичних клінік України.
URL: <https://legalclinics.in.ua>.

СУДОВА ГЕМОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В СИСТЕМІ ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Кірін Р. С.

*доктор юридичних наук, доцент,
судовий експерт Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

Баранов П. М.

*доктор геологічних наук, професор,
судовий експерт Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України,*

Коротаєв В. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
директор Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України,*

Питання об'єктивності й повноти дослідження при проведенні судової гемологічної експертизи актуалізувалися з набуттям чинності 29.12.2019 р., згідно із законом [1], змін та доповнень до Кримінального кодексу України. Зокрема останній було доповнено ст. 240-1 «Незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину». В аспекті судово-експертної діяльності (далі – СЕД) особливу увагу привертає одна з кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого ч. 2 цієї статті, а саме - незаконне видобування бурштину, а так само збут, придбання, зберігання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину, законність походження якого не підтверджується відповідними документами, вчинені у значних розмірах. При цьому, під значним розміром у ч. 2 ст. 240-1 Кримінального кодексу України, слід розуміти вартість бурштину, що у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Відтак, основним завданням гемологічної експертизи бурштину, в даному випадку, буде встановлення вартості бурштину, який є предметом вказаного злочину. Це цілком кореспондує з орієнтовним переліком

питань, що можуть бути поставлені при проведенні гемологічної експертизи, які наведено в Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки і призначення судових експертиз та експертних досліджень [2]. Згідно із п. 11.3 останніх, це питання сформульовано наступним чином: «Яка вартість каміння, наданого для дослідження?»

Проте, дані аналізу матеріалів кримінальних проваджень по фактам незаконного видобування бурштину-сирцю, проведеного М. Г. Максименцевим [3, с. 213], засвідчують, що у 99 % випадків гемологічні експертизи не призначаються. Крім того, автор звертає увагу на те, що до числа організаційно-управлінських факторів поширення злочинності у сфері надрокористування, зокрема, незаконного видобування бурштину, слід віднести неврегульованість питань проведення гемологічної експертизи щодо встановлення виду, природи та походження каміння [3, с. 212].

Також актуальною залишається й проблема здійснення контрольно-наглядової діяльності в сфері видобування та обігу бурштину. Упродовж 2020 р. Державна екологічна інспекція України провела лише чотири перевірки щодо незаконного видобування бурштину: по дві у Житомирській та Рівненській областях, а перевірки фактів незаконного видобування бурштину на території Волинської області у 2020 р. взагалі не проводились [4]. Більш продуктивною в цьому напрямі є Державна служба геології та надр України. Зовнішні та внутрішні структурні особливості та нормативні підстави здійснення контрольно-наглядових функцій останньою були розглянуті авторами окремо [5]. В цьому аспекті важливе значення мають рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу, в яких зазначено, що існування інспекційних систем і ефективного проведення інспекцій є засобом стримування екологічних порушень, тому що це дозволяє владі ідентифікувати порушення і провести в життя екологічні закони через санкції або інші засоби [6].

Тож, відносно гемологічної експертизи в цілому та експертної оцінки індивідуальних зразків бурштину зокрема можемо констатувати очевидну недостатність її науково-методичного забезпечення. У переліку рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз, можна віднайти лише одне джерело майже 20-ти річної давнини [7], яке до того ж наведено у переліку, призначеного для проведення мистецтвознавчої експертизи [8].

Дійсно, гемологічна експертиза, як вид судової експертизи, набув подібного статусу відносно недавно. Наприклад, в системі Експертної служби МВС України, відповідно до наказу МВС від 22.11.2016 р. № 1229 Перелік основних видів судової експертизи та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта працівникам Експертної служби МВС України було доповнено новим видом, а саме: «VIII. Гемологічна експертиза. 41. Гемологічна. 17.1 Дослідження дорогоцінного (далі – ДК), напівдорогоцінного (далі – НДК) та декоративного каміння». І хоча зазначений наказ втратив чинність на підставі наказу МВС № 102 від 08.02.2017 р., у нині чинному Положенні цей вид судової експертизи («37. Гемологічна») зберігся [9].

В системі науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України такий вид судової експертизи з'явився дещо пізніше на підставі наказу цього міністерства від 10 січня 2019 р. № 82/5 і у чинному Положенні має наступну редакцію [10]: «35. Гемологічна експертиза. 17.1.1 Дослідження ДК. 17.1.2 Дослідження діамантів. 17.1.3 Дослідження ДК органогенного походження. 17.1.4 Дослідження НДК. 17.1.5 Дослідження декоративного каміння».

Розроблена авторами Методика, як науково-методичний твір [11], призначена для використання фахівцями Експертної служби МВС та іншими суб'єктами СЕД при проведенні судових експертиз і експертних досліджень у межах експертних спеціальностей 17.1 Дослідження ДК, НДК та декоративного каміння (гемологічна експертиза) та 12.1 Визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів (товарознавча експертиза).

Проведення судової експертизи посідає чільне місце в системі правових засобів захисту прав споживачів фінансових послуг, зокрема при розгляді скарг споживачів щодо розпорядження та користування ломбардом бурштином або ювелірними виробами з бурштином як предметом застави відповідно до ст. 30 Проекту Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [12]. Адже у таких судових справах, як правило, необхідно доводити такі обставини [13]: факт придбання послуги чи товару; надання інформації про товар (послугу) та її змісту; відомості про властивості товару і його відповідність потребам споживача та встановленим нормативним вимогам; використання товару; заподіяння шкоди життю, здоров'ю та/або майну споживача. Доведення факту наявності або відсутності недоліків у товарі, що вироблений з ДК або містить вставку (вставки) з ДК, можливо за допомогою експертизи. Зацікавленим у проведенні такої експертизи повинен бути продавець, оскільки саме на ньому лежить тягар доведення в таких справах. Згідно із статтями 8, 17 Закону України «Про захист прав споживачів», який розповсюджується на сферу фінансових послуг, він за свій рахунок повинен організувати проведення експертизи продукції у разі реалізації предмету застави відповідно до законодавства.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин : Закон України від 19 грудня 2019 р. № 402-IX. *Офіційний вісник України*. 2020. № 4, том 2, стор. 352, ст. 193.
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 р. № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
3. Максименцев М. Г. Характеристика основних організаційно-управлінських факторів злочинності у сфері надкористування в Україні. *Європейські перспективи*. 2019. № 2. С. 208–214.

4. Незаконне видобування бурштину: скільки перевірок здійснила Держекоінспекція упродовж року.

URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/29/infografika/suspilstvo/nezakonnyj-vydobutok-burshtynu-skilky-perevirok-zdijsnyla-derzhekoinspekciya-uprodovzh-roku>

5. Roman S. Kirin (2020) The State Service of Geology and Subsoil of Ukraine (Geonadra) as a legal subject exercising the right of geological control // Roman S. Kirin, Petro M. Baranov, Volodymyr L. Khomenko / *Journ. Geol. Geograph. Geology*, 29(1), 69–81.

6. Про мінімальні критерії щодо екологічних інспекцій у державах-членах» : Рекомендація 2001/331/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 квітня 2001 р. *Офіційний вісник ЄС* від 27.04.2001 р. 2001, / L118 /, стор. 41.

7. Як оцінювати коштовності з дорогоцінних каменів і металів / В. В. Індутний [та ін.] ; відп. ред. В. І. Павлишин ; Державний гемологічний центр України. Київ: ТОВ «АЛМА», 2002. 272 с.

8. Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз : наказ Міністерства юстиції України від 30.07.2010 р. № 1722/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1722323-10#Text>.

9. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та порядок проведення атестації судових експертів Експертної служби МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 вересня 2020 р. № 675. *Офіційний вісник України*. 2021. № 5, стор. 158, ст. 293.

10. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text>.

11. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 108252 від 28.09.2021 р. / Баранов П. М., Коротаєв В. М., Кірін Р. С. Науково-методичний твір «Методика експертної оцінки індивідуальних зразків бурштину». *Бюлетень «Авторське право і суміжні права»*. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». № 67. 2021. С. 244.

12. Про фінансові послуги та фінансові компанії: проект Закону України від 12 лютого 2021 року № 5065.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI04325A?an=25&scop=5350&fcor=5469>.

13. Жайворонок Т. Є., Павловська С. В. Судова практика з розгляду цивільних справ про захист прав споживачів (2009–2012 рр.). *Вісник Верховного суду України*. 2013. № 1, № 2.

ХАРАКТЕРИСТИКА НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ВИД ФІНАНСОВОЇ ПОСЛУГИ: СУЧАСНИЙ СТАН

Кондрат Л. Г.

аспірантка,

Юридичний факультет, Національний авіаційний університет

Центральним елементом системи соціального захисту населення в будь-якій розвиненій країні є пенсійне забезпечення. Підвищений інтерес до проблем пенсійної системи, а також соціальна значимість пенсійного забезпечення визначається тим, що в Україні пенсіонери складають